

סיכונים וביטוח - מחסנים ומחסני ערובה

מאת

יחיאל רוזנטראוב - יועץ ביטוח

מבוא

מאמר זה יתמקד בחשיפה לסיכונים ובצרכי הביטוח של בעלי מחסנים בהם מאחסנים בעלי סחורות את מטעניהם עד להוצאתם מהם, תוך דגש מיוחד על מחסני ערובה (Bonded Warehouse) ודרישות שלטונות המכס ביחס לביטוח הטובין - הסחורות.

במחשבה ראשונה נראה לכאורה, כי מחסנים חשופים בעיקר לסיכונים אש ופריצה. אלא, שניתוח החשיפה לסיכונים של בעלי מחסנים מלמד, כי בצד סיכונים אש, פריצה ונזקי שיטפון, המהווים את הסיכונים הכבדים ובעלי פוטנציאל הנזק מבחינת היקף וסכומי הנזקים, חשופים בעלי המחסנים גם לעוד "מבחר" סיכונים שעליהם להתמודד איתם בחיי היום יום, כגון: נזקים למטען כתוצאה מאחסון לקוי; נזק למטען א על ידי מטען ב'; גניבת סחורות על ידי עובדים במחסנים; נזקים למטען בעת פריקה וטעינה, הנפה והרמה (שינוע) וסידור במחסנים.

לעיתים האריזה נראית שלמה והסחורה במצב תקין בעת הוצאתה מהמחסן. רק לאחר פתיחת ארגזי המטען בחצריו של בעל הטובין, מתברר שהסחורה או חלקה נפגעו וניזוקו ואין אפשרות לשווקה או להשתמש בה. מתי נפגעה וניזוקה הסחורה, באיזה מקום, על ידי מי, מי אחראי לנזק? זאת אחת הבעיות שעומת על בעלי מחסנים להתמודד, כאשר הם נתבעים על ידי בעלי הטובין ביחד עם המוביל ושאר גורמים בשרשרת, שהמטען היה באחריותם בשלב כלשהו. ועוד נזקים לגביהם נתייחס בהמשך. כמוכן שאין לשכוח את הסיכונים הרגילים של כל בעל עסק.

מהו היקף אחריותם של בעלי מחסנים לגבי סחורות המאוחסנות במחסניהם, ומהם הביטוחים אשר עליהם לרכוש וכיצד להתאימם על מנת להתמודד עם הסיכונים להם הם חשופים. אלה הן השאלות שעליהן נשתדל לענות, לאחר סקירת הסיכונים.

חצרי מחסנים

מחסנים מהווים סיכון כבד מנקודת מבטו של החתם, הן בגלל אופי הסיכון והן בגלל סכומי הביטוח הגבוהים, כתוצאה מהצטברות הסחורות המאוחסנות במחסנים. בשנת 1976 פרצה שריפה במחסני ערובה בעיר גלופן באירן. סכום הנזקים בגין הסחורות שאוחסנו במחסנים נאמד בסך של 140 מיליון דולר ארה"ב במחירי דולרים של שנת 1976; בחודש דצמבר 1991 פרצה אש במחסן לחומרים כימיים באוסטרליה, הנזק לתכולת המחסן נאמד אז בקרוב ל-4 מיליון דולר ארה"ב.

באופן כללי אפשר לחלק את סוגי המחסנים לשניים: מחסנים כלליים בהם מאוחסנים סחורות שונות על ידי בעלי הסחורות תמורת תשלום, ומחסנים עצמיים - פרטיים, המאחסנים סחורות של בעלי המחסנים עצמם, בעיקר מחסני אחסון ושיווק של מפעלים צמודים לחצרי המפעלים או מפוזרים ברחבי הארץ ומהווים מחסני שיווק אזוריים. בהכללה, אפשר לציין, שברוב המקרים מחסנים כלליים מהווים סיכון רב יותר ממחסנים עצמיים, הן בגלל רב - גוניות סוגי הסחורות המאוחסנים בהם - המחייב את בעלי המחסן זהירות מרבית באחסון הסחורות, דבר עליו נצביע במיוחד כאשר נטפל בנזקים וכיסויים - והן בגלל גודלם של המחסנים עצמם. במחסנים עצמיים

לעומת זאת מאוחסנים הסחורות בהתאם לאופי המוצרים המיוצרים או משווקים על ידי בעליהם, המטענים עוברים על פי רוב דרך פחות גורמים מטפלים עד לאחסנתם. גם אחסונם פשוט יותר בגלל זהות המוצרים המאוחסנים, לעיתים קרובות במחסנים עצמיים אף יחודו מקומות קבועים לסחורות ספציפיות, להבדיל במחסנים כלליים שהחלוקה היא בהתאם לאופי המוצרים באופן כללי, ולעיתים אפילו בהתאם לשייכותם לבעלי המטענים.

אמצעים להקלת הסיכונים

על אף השוני בסוג המחסנים, קיימים מרכיבי סיכון זהים לשניהם; דבר זה מאפשר לטפל בגורמי הסיכונים, מניעתם או הקטנתם, בלי לעשות בשלב זה הבחנה בסוגי המחסנים. מחסנים מודרניים הבנויים מחומרים המסווגים כמבני סיכון מחלקה ראשונה, כוללים דלתות ברזל להפרדה בין תת מחסנים, לעומת מחסנים הבנויים כאולם ענק אחד, בהם הסחורות נערמות בכל מקום ומכל סוג וההפרדה היא בעיקר על ידי מרווח מתאים.

דרכי גישה נוחות, מעברים מרווחים ומסומנים, מקומות טעינה ופריקה מוסדרים, מרווחים חופשיים מסחורות מאוחסנות אפילו זמנית, אחזקה, ארגון ופיקוח ברמה גבוהה על המחסנים ועובדיהם, מהווים חלק מאמצעים להקלת הסיכונים.

חשיבות רבה יש לתת לאחסון הסחורות, כך שהן תופרדנה בהתאם לרמת הסיכון של הסחורה, במיוחד יימנע אחסון של סחורות העלולות לגרום לריאקציות כימיות על ידי מגע עם סוגי מטענים שונים כתוצאה מנפילה או שבר, דליפה או נזילה. מניעת צפיפות, אחסנת סחורה בגובה סביר, הן מהרצפה והן מהתקרה. אבטחה מפני נזקי אש, התפוצצות וכו' על ידי ברזי כיבוי מתאימים, מערכות צינורות כיבוי, מטפי כיבוי המכילים חומר כיבוי המתאים לסוג הסחורות המאוחסנות בקרבתם, גלאי אש ועשן וספרינקלרים. הן מפני פריצה, על ידי מערכות אלקטרוניות באיכות גבוהה ביותר המחוברת למוקד, תאורת שטח מסביב למחסנים, גדרות ושמירה מתאימה ברמה ובאמצעים; כל אלה יש בהם לתרום משמעותית להקטנת גורמי הסיכון ולעיתים אף למניעת חלק מהם.

סיכוני שיטפון

סיכון נוסף המהווה סיכון כבד הוא השיטפון. במיוחד קשה הסיכון למבטח לגבי מחסנים הממוקמים בחלק התחתון של המבנה - מחסנים עצמיים. או בצמוד לחניונים תת קרקעיים או בקומות תת קרקעיות. בלילה שבין הראשון לשני בינואר 1992, הוצף מחסן הספרים המרכזי של חברת סטימצקי בני ברק כתוצאה משיטפון, כאשר גובה המים הגיעו למטר ופגעו בכמויות אדירות של ספרים שהיו מונחים בשני המדפים התחתונים במחסו הענק של החברה. הנזק נאמד במיליוני דולרים. בעיה חמורה נוספת היא מיקומם של מחסנים באזורים נמוכים ו/או שקיימת לגביהם בעיה רצינית של חוסר ניקוז.

בעבר אזור התעשייה של קריית אריה בפתח תקווה היווה בעיה רצינית, הן לגבי מחסנים והן לגבי מפעלים שהוצפו מדי שנה, כאשר מערכת הניקוז באזור הייתה ישנה וחלקית בלבד. מאות תביעות נזיקין במשך שנים של בעלי הרכוש ותביעות שיבוב של מבטחים, אילצו את העירייה להחיש את תוכניתיה ולשפר את המצב על ידי טיפול יותר רציני בבעיה. באזורים כאלה הסיכון בקומת הקרקע מהווה סיכון לא פחות כבד מסיכון בקומה תת קרקעית. בשיטפון שאירע בתחילת ינואר 1992 במחסני ערובה של יבואן המכוניות צ'ימפיון מוטורס באזור הקניון ברמת גן, נפגעו כ 700 מכוניות והנזק נאמד ב 15 מיליון ₪.

הסיכון מפני שיטפון באזור נמוך או חסר ניקוז יעיל, יכול להוות בעיה מתמשכת, בגלל אופי - אזור מפרץ חיפה, כולל אזור התעשייה של קריית אתא, בעיית נחל הקישון. אם הבעיה אמורה להיפתר על ידי מערכת ניקוז אזורית, זו שאלה של זמן מה יגיע לפני כן: השיטפון הבא, או מערכת הניקוז. כאשר הבעיה אינה מערכת ניקוז, או שבניית מערכת ניקוז יעילה היא "חלום רחוק",

סביר להניח שמבטח שיהיה מוכן, על אף הסיכון המוגבר לבטח את המחסנים בכיסוי נזקי שיטפון, ידרוש כי בתקופה המועדת לפרענות לא יאוחסנו סחורות בקומת המרתף, ובקומת הקרקע יאוחסנו הסחורות בגובה סביר מעל הרצפה, בפיזור מתאים, בהגבלה של סכומי החשיפה במקומות כאלה ובדרישה לאמצעי פינוי הסחורות, בתוך זמן קצר במידה ויתאפשר מתן אזהרה על שיטפונות צפויים.

סיכונים נוספים

עד עתה עסקנו בסיכונים שאינם ייחודיים דווקא למחסנים, אולם רמת הסיכונים וחומרתם קשים יותר בתחום ביטוח מחסנים, דבר המחייב את החתם בחיתום זהיר ושקול, לרבות לעניין השייר והסדרי ביטוח המשנה.

מלבד הסיכונים הרגילים שכל עסק חשוף להם לרבות מחסנים, ישנם סיכונים שהם - אם לא ייחודיים - אזי מאד דומיננטים למחסנים.

גניבת סחורות ממחסנים - הסיכון מתחלק לשניים: **סיכון אחד - הוא גניבת סחורות על ידי פריצה למחסנים**. ככל שהסחורות במחסן שימושיות, מבוקשות בשוק, מהוות סחורה קלה להפצה וערכה היחסי גבוה ואם גם השמירה ואמצעי האבטחה אינם ברמה גבוהה, קורצת הסחורה לגנבים ורמת הסיכון עולה בהתאם. **סיכון שני - מתייחס לגניבת סחורות על ידי עובדים**. מחסנים בהם תנועת כניסה ויציאה של סחורות, במיוחד מחסנים המאחסנים סחורות של אחרים. הפיתוי של עובדים לשלוח יד בסחורות גבוה וכתוצאה מכך החשיפה לסיכון.

לעיתים הפריצה למחסן וגניבת הסחורות מתבצעת דווקא על ידי כמה עובדים הפועלים במשותף. לפני מספר שנים בוצעו גניבות בהיקפים קטנים אולם בתכיפות גבוהה; בעל המחסן לא הצליח לעלות על זהות הגנבים; המשטרה נכנסה לתמונה, שתלה במחסן מספר מצלמות טלוויזיה המקושרות למוקד בו היה מוצב שוטר, הצליחה לפענח את התעלומה ולעצור "על חס" את הפורצים, אשר לתדהמת בעל המחסן היו ממיטב עובדיו, אשר ביום העמיסו סחורות על המדפים ובלילה רוקנו אותם בלי לבזבז זמן יקר, ביודעם בדיוק למצוא את הסחורה היקרה והמבוקשת.

לעיתים כאשר החדירה למחסנים מתבצעת באמצעות שימוש במפתחות העסק שהושגו, או הועתקו, או הותאמו שלא כדין על ידי עובדי המבוטח, יכולה להתעורר בעיה קשה לעניין הכיסוי הביטוחי. נקודה שנתייחס אליה כאשר נבחן את סוגי הכיסויים - הביטוחים החיוניים לבעלי מחסנים. במקרה אחר, עובד מחסן ופקיד משלוחים הצליחו במשך תקופה ארוכה יחסית, להעלים מכל משלוח יוצא ארגז או שניים, תוך דיווח בתעודת המשלוח על משלוח מלוא הסחורה. מזלם בגד בהם, כאשר באחד הימים התפתו להעלים 6 ארגזי סחורה, כמות אשר חסרונה העמיד את בעל הסחורה על הרגליים, ובעקבותיו את בעל המחסן.

נזקים כתוצאה מאחסון לקוי

סיכון נוסף לו חשופים בעלי מחסנים כלליים הם מקרים של נזקים למטען כתוצאה מאחסון לקוי (Bad Storage); **נזק למטען אחד על ידי מטען שני כתוצאה מטיפול לא נכון, או מנזקי שינוע**. ידוע על סוגי סחורות שיש להם רגישויות מיוחדות, ואחסנה לא נכונה של הסחורות, יש בה לגרום נזק לאותן סחורות. מצרכי מזון רגישים במיוחד לזיהום, כתוצאה ממגע עם סחורות אחרות, או אחסון במקום לא נקי טבק, קפה תה.

לפני מספר שנים ארע בגרמניה מקרה המציג את אופי והיקף הסיכון היכול לקרות כתוצאה מאחסון לקוי. חברה שווק מזון לתינוקות, עד מהרה הגיעו לבתי חולים ילדים שסבלו מכאבי בטן עזים והתכווצויות. הצלבת המידע על המקרים העלתה שבכולם מדובר בבעיה במזון שאכלו

הילדים. בדיקת אריזות סגורות מאותו משלוח גילתה בו מרכיב כימי מסתורי שכלל לא מקובל במוצרי מזון. רק לאחר בדיקה מקיפה במפעל היצרן, במפעל המייצר את אריזות הפלסטיק בהם נארז ושווק המזון והמסלול אותו עוברים מטעני המזון של היצרן עד הגעתם לחנויות, התגלתה התעלומה. התברר שהמזון אוחסן במחסן בצמוד לחומר הדברה לשימוש חקלאי וכנראה שהחומר דלף ממספר אריזות, נספג בחלק מהקרטונים של המזון וממנו נספג באריזות הפלסטיק וחדר בכמויות קטנות לתוך המזון. נזקים נוספים לסחורות יכולים להיגרם על ידי אחסון לא בהתאם להוראות היצרן, דבר העלול לגרום נזק לטובין. במקרה אחד אוחסנו הקרטונים המכילים את הסחורה, בניגוד למתחייב מאופי המוצר ומהוראות האחסון, וזאת על מנת "להרוויח" עוד שורה לגובה לצורך אחסנה. הנזק לא איחר להופיע; לא עברה אלא מחצית השעה ומגדל הקרטונים התמוטט ברעש אדיר, כאשר אחד הפועלים שעבר במקום הצליח להימלט והינצל מפגיעת הקרטונים. כמובן שמספר מכונות שיניו בקרטונים נזקו לחלוטין ואחרים היו זקוקים לתיקונים שונים, דבר שמנע את מכירתם כמוצרים חדשים.

נזק כתוצאה משינוע לא מתאים

אנו עדים גם לנזקים של פגיעות באריזות כתוצאה מטיפול בהם בכלי טעינה או פריקה, בעת השינוע בצורה לא מתאימה. כל עוד מדובר בפגיעה רק באריזה חיצונית ואין פגיעה באריזות המוצר עצמו, לא מדובר על נזקים. לעומת זאת נפילות ושברים של סחורות הם נזקים אופייניים למחסנים. יש להדגיש כי בחלק מהמקרים כאשר מדובר בנזקים בסדר גודל של כמה מאות או אלף דולר, הנזק נופל על המבוטח מאחר והמבטחים מגינים על עצמם מפני "נזקים שגרתיים" על ידי קביעת השתתפות עצמית ראויה, על מנת שרק כאשר הנזק הוא חריג בגודלו יכנסו לתמונה.

ראוי לציין, כי אריזה לקויה של מוצרים, דהיינו אריזה שאינה מקובלת לאחסון הטובין וכתוצאה מטיפול או אחסון נפגעה הסחורה, תהווה טענת הגנה ראויה של בעל המחסן כלפי בעל הטובין. אלא שלא תמיד בעל הטובין אחראי לאריזת המוצרים. וגם לא תמיד הוא יהיה מודע לבעיה, במיוחד כאשר הסחורה נשלחה מחו"ל באריזה הלקויה ו/או הלא מתאימה והועברה ישירות למחסן לאחסנה ולרוע מזלו של בעל המחסן, האריזה שהחזיקה מעמד עד כה בטלטולי הדרך התפרקה בעת האחסנה.

הכיסויים הביטוחיים והתאמתם

סוג ביטוח ראשון שנתייחס אליו הוא **ביטוח הרכוש על בסיס אש מורחב או כל הסיכונים**. חשוב להקפיד ולציין בעת כתיבת הפוליסה, במיוחד באותם מקרים בהם הביטוח מתבקש למחסן כללי המאחסן סחורות של אחרים, כי הרכוש נמצא אצל בעל המחסן בפיקדון והוא אחראי עבורו במקרה נזק. אחריותו היא על פי חוק השומרים כשומר שכר. סעיף 1 (ג) לחוק השומרים תשכ"ז - 1967 קובע: **"השומר נכס המקבל תמורה בעד השמירה, או שיש לו בשמירתו טובת הנאה אחרת לעצמו ואינו שואל, הוא שומר שכר"**. אחריות חמורה זו חושפת אותו לחבות רחבה ביותר. מספר סעיפים בחוק השומרים מתייחסים לחבות זו:

סעיף 2 (ב) **"שומר שכר אחראי לאבדן הנכס או לנזקו, זולת אם נגרמו עקב נסיבות שלא היה עליו לחזותן מראש ולא יכול היה למנוע תוצאותיהן**; אך כשהמטרה לשמור על הנכס הייתה טפלה למטרה העיקרית של החזקתו, פטור השומר אם אבדן הנכס או נזקו נגרמו שלא ברשלנותו" - ברור שהחלק השני של הסעיף, הפטור, אינו חל על מחסן שעיסוקו שמירת סחורות והמקבל שכר תמורת שמירת הסחורות במחסניו.

סעיף 5 (א) **"היה השומר אחראי לאבדן הנכס או לנזקו, זכאי בעל הנכס לפיצויים הניתנים בשל הפרת חוזה"**. חוק השומרים מתייחס גם למצב שבעל המחסן אינו אחראי כלל לאבדן או לנזק, אולם הרכוש מבוטח ומאפשר לו לתבוע את השומר, לעניינו, את בעל המחסן. כך קובע סעיף 5 (ב)

" לא היה השומר אחראי לאבדן הנכס או לנזקו, אך היה לו בשל אבדנו או נזקו זכות לפיצוי או לשיפוי כלפי צד שלישי, רשאי בעל הנכס לתבוע מן השומר את נזקו מתוך הפיצוי או השיפוי המגיע לשומר" במאמר מוסגר ראוי לשאול, האם בכלל מעניינו של בעל המחסן לבטח את הסחורות של אחרים, כנגד סיכון שאין הוא יכול להיות כלל אחראי לאבדן או נזק לסחורות כתוצאה ממנו, סיכון כמו רעידת אדמה, - נסיבות שלא היה עליו לחזותן מראש ולא יכול היה למנוע תוצאותיהן - להבדיל מסיכונים טבעיים אחרים, שאפשר גם אפשר בנסיבות שונות למצוא אותו אחראי בגין נזקים כתוצאה מהם. אחריות ממורה זו של בעלי מחסנים, מחייבת אותנו לטפל בנושא במספר מישורים כולל מציאת הגנה משלימה לפוליסת הרכוש באמצעות כיסויים משלימים, אליהם נתייחס בהמשך. אולם, בפוליסת הרכוש עלינו לטפל בסעיף ההתיישנות, הקובע תקופת התיישנות של שלוש שנים. במקרה של מחסנים המאחסנים סחורה של אחרים בפקדון, הם חשופים לתביעת נזיקין מצד בעל הטובין. אי לכך, יש להתאים את תקופת התיישנות כדי שתגן על חבותו של בעל המחסן מפני תביעה מצד בעלי הטובין. על כן יש לשנות את הניסוח המקובל בפוליסת הרכוש על ידי הוספת הניסוח האומר "למרות האמור, תביעת נזיקין של צד שלישי בגין רכוש המכוסה על פי פוליסה זו, אינה מתיישנת כל עוד לא התיישנה תביעת הצד השלישי כלפי המבוטח".

הרחבה לפריצה ושוד

במסגרת פוליסת הרכוש מקובלת ההרחבה לפריצה ושוד. מאחר ועלינו להתמודד עם חשיפה לפריצה למחסנים על ידי פורצים וגם על ידי פריצה וגניבה של עובדים, יש לבדוק מהי ההגנה הניתנת לבעל המחסן באמצעות הכיסוי הביטוחי בפוליסה: לגבי כיסוי פריצה למחסנים על ידי פורצים שאינם עובדי המבוטח, אין לנו בעיה, פרט לנושא גובה סכום הביטוח. האם לבטח בסכום ביטוח מלא או לבטח על בסיס נזק ראשון, אשר ייתן הגנה מספקת בהתחשב בסוגי וכמויות הסחורות המאוחסנות. יש לציין שבעבר היו מקרים בהם פורצים הצליחו למלא מספר משאיות בלילה אחד. לגבי פריצה וגניבה על ידי עובדים המבוטח, אנו חייבים לבחון את הכיסוי על פי ההרחבה ביחד עם סעיפי החריגים או הסייגים בפוליסה. כאשר סעיף החריגים כולל חריג בנוסח פחות או יותר דומה האומר "גניבה, מעילה באמון", או ביתר הדגשה "נזקים הנובעים ממעילה ואי יושר של עובדי המבוטח" - במיוחד יש להקפיד בפוליסות על בסיס כל הסיכונים שהחריג האמור הוא שגרתו, כאשר בפוליסות אש מורחב החריג מופיע לעיתים רק בהרחבה ל D.I.C כך שהפוליסה - ללא החריג האמור - מכסה פריצה הן בכוח והן על ידי מפתחות תואמים גם על ידי עובדי המבוטח, אך לא גניבות על ידי עובדים החסרות את אלמנט הפריצה כהגדרתה בהרחבה בפוליסה. פריצות באמצעות התאמת מפתח מבוצעות בחלק לא קטן של המקרים, על ידי, או בשיתוף עובד/עובדי המבוטח.

ברור שכאשר נמצא החריג בפוליסה, פריצות וגניבות על ידי עובדים אינן מכוסות על פי פוליסת הרכוש ועל בעל המחסן לרכוש פוליסת כיסוי "אומן". הפריצה שבוצעה באמצעות מפתחות תואמים שלא כדיון, תהיה מכוסה במקרה כזה רק אם יתברר שהפריצה בוצעה על ידי אנשים חיצוניים ולא על ידי עובדי המבוטח, או בשיתוף עימהם. ניתן לטפל בבעיה על ידי הוצאת הסייג/החריג מהפוליסה - בכפוף כמובן להסכמת המבוטח - אפשרות אחרת היא, לסייג את הגבלות החריג על ידי הבחנה של המושג "מעילה" שלא תכלול "פריצה" בנוסח כלהלן "אבדן או נזק לרכוש המבוטח עקב מעילה שבוצעה על ידי עובדי המבוטח למעט גניבת רכוש מתחומי החצרים על ידי פריצה". המשמעות היא שקר מעילה שאינה מלווה אלמנטים של פריצה כהגדרתם, הוחרגה.

הרחבות חיוניות נוספות

יש להזכיר מספר הרחבות חיוניות שיש לכלול בפוליסה כאשר הכיסוי הוא על בסיס אש מורחב, והן: נפילה, התמוטטות מדפים ומשטחים; שבר; ובפוליסת רכוש בכלל: מיון וסידור מלאי -

ולתאמתו במקום "מלאי" לציין "סחורות"; הוצאות כיבוי פינוי והצלה; פינוי הריסות. כאשר המחסן הוא בית קירור בו מאוחסנת סחורה כל שכן של אחרים, יש לדאוג לכיסוי של קלקול סחורה הן כתוצאה משבר מכני והן כתוצאה מהסיכונים המבוטחים על פי פוליסת אש מורחב או כל הסיכונים.

ביטוח נאמנות עובדים

ביטוח אומן - הנקרא גם ביטוח נאמנות עובדים, בא למעשה בצורה הבסיסית שלו להשלים את הביטוח של כל הסיכונים כספים בבית העסק, בכספת ובהעברה, ולהגן על בעלי העסק ממעילה בכספי העסק על ידי עובדיהם. עסקים רבים חשופים כיום למעילות מצד עובדיהם, לא רק בכספי אלא גם ואולי דווקא במוצרים ובחורות. למעשה בכל רכוש העסק.

בארה"ב חזר יום אחד בעל העסק למשרדו מחופשתו ומצא בהם אנשים בלתי מוכרים נזכרים בניירות העסק ומחלקים הוראות. לשאלותיו המבוהלות אם הם אנשי שלטונות המס או ה - F.B.I. השיבו לו בשלווה כי לפני מספר ימים רכשו את העסק מבעליו ! התברר, שאחד מפקידיו המוכשרים ויד ימינו של בעל העסק, מעל בכספי העסק וכשהגיע מועד בדיקת הספרים על ידי רואה החשבון של העסק, לא ראה מוצא אחר מאשר מכירת העסק על ידי יפוי כוח מזויף ובריחה לדרום אפריקה עם שארית הכסף שהצליח לקבל.

סקרנו את הביתיות בקשר לפריצה וגניבה על ידי עובדים המבוטח במסגרת פוליסת הרכוש, על כן חשוב להרחיב את בסיס הביטוח בפוליסת אומן על מנת לכלול מעילה גם של רכוש ולא רק של כספים, ועל ידי כך פתרנו את הבעיה, כאשר ביטוח הרכוש מחריג נזקי פריצה וגניבה על ידי עובדי המבוטח. נוסח הכיסוי יהיה פחות או יותר כדלקמן: "כל אבדן, נזק או הפסד שנגרמו למבוטח כתוצאה מפעולה או פעולות של אי יושר, מעילה, מרמה, הונאה או גניבת של כספים ורכוש אחר מכל סוג, השייכים למבוטח ו/או נמצאים באחריותו, שנעשו על ידי כל אדם המועסק או שהיה מועסק על ידו, עד לסכום הביטוח הנקוב במפרט". הכיסוי יכול שיהיה בפוליסה נפרדת או על ידי הרחבה מתאימה בפוליסת כל הסיכונים כספים.

ראוי לציין שלא תמיד ניתן להבחין, האם באמת נגנבו סחורות או שמלכתחילה אוחסנו רק חלק מהסחורות שבעליהן טוען שחסרים. בע"א 449 + 472/80 אשרף אבאליה נגד ריבל מחסני ערובה כלליים בע"מ, נתקבלה בערכאת הערעור בבית המשפט העליון, טענת בעלי המחסנים שלא הוכח כלל כי נשלחו 10 חבילות שטיחים; ואמנם, בית המשפט העליון הפך על פניו את פסק הדין של בית המשפט המחוזי וקיבל את ערעור מחסני הערובה, תוך שהוא במקרה יוצא דופן, מתערב בשאלת ממצאי בית המשפט המחוזי וקובע כי בראיות בעלי המחסן היו סתירות ותמיחות עד כדי לערער את האמון בגרסת התביעה ויש לדחותה מכל וכל.

כיסויים משלימים לפוליסת הרכוש

כעת, נתייחס לכיסויים משלימים לפוליסת הרכוש. כזכור, אחריותו של בעל מחסן כללי, היא אחריות שומר שכר, דבר המטיל עליו חבות רבה לרכוש אחרים המופקד בידו.

הפוליסה הראשונה בסדרת כיסויים אלה היא **פוליסת חבות מיוחדת לביטוח בעלי מחסנים - WAREHOUSEMEN'S LIABILITY POLICY** זאת למעשה פוליסת צד שלישי מיוחדת, המותאמת לכסות סיכוני השלמה של בעלי מחסנים. יש מבטחים המתאימים את פוליסת צד שלישי הרגילה, במקום להשתמש בפוליסה מיוחדת. פוליסה זו מכסה רק נזקי רכוש ולרכוש בעלי הטובין המאוחסנים במחסנים בלבד; - לא רכוש המבוטח - . הכיסוי הוא על פי דין לחבותו של בעל המחסן כלפי בעלי הסחורות המאוחסנות במחסניו. הפוליסה מחריגה כל שיפוי

לו זכאי המבוטח על פי פוליסת הרכוש - אש מורחב או כל הסיכונים - . ככל שהכיסוי רחב יותר בפוליסת הרכוש, הכיסוי בפוליסה זו מצומצם יותר. חבות המבוטח על פי הפוליסה האמורה, כפופה לגבול אחריות ולהשתתפות עצמית גבוהה יחסית של המבוטח. היא כוללת מספר חריגים המתייחסים למעילות, זיוף תעודות משלוח, אבדן כספים וניירות ערך, נזקי בלאי ופחת, נזקי מכרסמים, פגמים מטבעו של הרכוש המאוחסן ועוד.

לעניננו נתעכב על החריג המתייחס לנזק הנגרם לרכוש המאוחסן כתוצאה משינוי טמפרטורה עקב נזק לצידוד הקירור. חריג זה מדגיש את הצורך לבצע גם ביטוח שבר מכני, כולל כיסוי קלקול סחורה כתוצאה משבר מכני ולא רק כתוצאה מסיכוני פוליסת הרכוש. באותם מקרים שהדבר מחייב, במיוחד כאשר המחסן הוא בית קירור. בכל מקרה רצוי לציין במפורש כי חריג זה אינו חל על מערכות ומתקני מיזוג אוויר.

ראוי להדגיש, כי פוליסה זו אינה באה במקום פוליסת צד שלישי רגילה, האמורה לכסות נזקי גוף ורכוש לצד שלישי - בניגוד לפוליסה מיוחדת זו המוגבלת לכיסוי רכוש אחרים הנמצאים באחזקתו ובשליטתו של המבוטח שהוא חריג בכל פוליסת צד שלישי. חשוב שהמבוטח יהיה ער לכך, מאחר ונזקי צד שלישי כוללים סיכון של זיהום סביבתי בעת וכתוצאה מאירוע תאונתי במחסנים. סיכון שהוא פוטנציאלי בעת שריפה, או התפוצצות, או נפילה ושבר של מיכלי סחורות מסוימות במחסנים, בהתאם לאופי הסחורות המאוחסנות בהם. ב 1989 עקב אש במחסן גומי באנגליה, היה צורך לפנות תושבים מהסביבה הקרובה למחסן, בגלל זיהום סביבתי שפגע בחלק מהם וסיכן אחרים כתוצאה משריפת הגומי.

אחריותו המקצועית של בעל המחסן

פוליסה נוספת במסגרת זו היא **פוליסה לכיסוי אחריותו המקצועית של בעל המחסן**. פוליסה זו מהווה למעשה הגנה שלישית, למקרה שניזקים מסוימים לא ימצאו את ההגנה בפוליסת הרכוש ובפוליסת חבות מחסנים ותועלה הטענה שהנזק נגרם כתוצאה מטיפול לא מקצועי, אחסון לקוי של הסחורה שנמסרה לאחסון - לדוגמא, מטען של פחים מגלוונים, אוחסן ליד מטען מיכלי חומרי ניקוי נוזליים. עקב נזילה מאחד המיכלים של חומר הניקוי, נפגעו הפחים והחלידו. הנזק האמור אינו מבוטח על פי רוב בפוליסת הרכוש ובוודאי לא בפוליסת חבות מחסנים, אף על פי שפוליסת חבות מחסנים אינה כוללת חריג אחריות מקצועית - אולם כוללת חריג נזקי חלודה. גם שאלת פרשנות החריג יכולה להיות בעייתית, מאחר ואפשר לפרש אותו פירוש מקל ופירוש מחמיר. הפירוש המקל אומר שהחריג חל רק על נזקי חלודה הבאים באופן טבעי ולא כתוצאה מאירוע. הפרוש המחמיר מסייג נזקי חלודה בכלל.

הטענה שתועלה כלפי בעל המחסן שסחורה זו לא היה צריך לאחסן בקרבת סחורות שהו נוזלים.

יש לציין, כי באותם מקרים, בהם מבטחים מתאימים פוליסת צד שלישי לכיסוי חבות מחסנים, הם אינם מבטלים את החריג של אחריות מקצועית, ואז שאלת הנזק לסחורות שמקורו באחסון לקוי או אחסון גרוע, בוודאי תיפול על פוליסת אחריות מקצועית.

מחסני ערובה - Bonded Warehouse וביטוח

מחסני ערובה, הנקראים גם מחסני רישוי, הם מחסנים הנתונים לפיקוח שלטונות המכס. במחסנים אלו ניתן לאחסן טובין שלא שולמו עבורם עדיין המכסים. כל הכנסה או הוצאה של סחורות ממחסני ערובה, הינה בפיקוח שלטונות המכס. תשלום המיסים נדחה למועד הוצאת הסחורות מהמחסן.

מחסני ערובה מתחלקים לשני סוגים: מחסנים כלליים המשמשים לאחסון טובין בכלל ומחסנים פרטיים המשמשים לאחסון טובין של בעל הרישיון בלבד - סעיף 69 לפקודת המכס. פתיחת מחסן ערובה- רישוי כפופה לרישיון שלטונות המכס ועל המבקש לעמוד בדרישות מסוימות. לעניננו, חשובה הדרישה החלופית לערבות בנקאית והיא כי **בעל מחסן הערובה ימציא לשלטונות המכס אישור מהמבטח שלו כי הטובין המאוחסנים במחסן הערובה שלו מבוטחים נגד פריצה וכוללים בנוסף לערך הטובין גם את תוספת המיסים בהם חייבים הטובין** - סעיף 15 לתקנות המכס.

לאור דרישת שלטונות המכס, **על בעל מחסן הערובה לבטח את הטובין לעניין כיסוי פריצה בתוספת המיסים החלים על הסחורות**. מקובלות שתי שיטות לביטוח הטובין בתוספת המיסים: אחת, ביטוח במלוא ערך הסחורה במחסני הערובה, שנייה, ביטוח הסחורה על בסיס נזק ראשון, אולם כלפי שלטונות המכס הוצאת כתב שיפוי המכסה את מלוא הטובין במלוא ערכם, כולל המיסים החלים עליהם כנגד סיכון פריצה. במקביל, ממציא המבוטח - בעל המחסן, כתב שיפוי נגדי למבטח ובו התחייבות לפצות אותו, במידה ועקב אירוע יהיה חייב המבטח בפיצוי מעבר לסכום הביטוח על בסיס נזק ראשון.

ההיגיון מאחורי השיטה השנייה הוא כי כמעט בלתי אפשרי שפורצים יצליחו לרוקן את כל הסחורה ממחסני הערובה. ביטוח הסחורה כנגד פריצה על בסיס נזק ראשון בסכום מהותי, יש בו לדעת הדוגלים בשיטה זו - אשר חוסכת למבוטח דמי ביטוח לא מבוטלים - כדי להספיק במקרה של פריצה וגניבת סחורות בערך גבוה. שאלה היא, אם שיטה זו עומדת בדרישות שלטונות המכס כלשונו. המבטח חייב להוציא את כתב השיפוי לשלטונות המכס בנוסח המוכתב על ידו, וכן להודיע להם על כל שינוי בגובה סכומי הביטוח תוך 7 ימים ועל ביטול הפוליסה בהודעה מוקדמת של 30 יום. הן בפוליסה והן בכתב האישור לשלטונות המכס נקבע, כי המיסים המבוטחים שטרם שולמו לרשות המכס, הינם לטובת מנהל המכס, אשר נקבע בפוליסה כמוטב בלתי חוזר לעניין תגמולי ביטוח אלה - הוראות הנהלת המכס, ילקוט 496.

ביטוח הטובין ללא מכס

יש להבחין בין נזקי פריצה לנזקים אחרים. לגבי טובין שאוחסנו בתוך מחסן ערובה, אבדו או הושמדו מחמת מאורע שלא ניתן למנוע לדוגמה: אש שיפון, רשאי מנהל המכס לוותר על המכס החל עליהם, זאת בתנאי ששוכנע שהטובין אבדו, הושמדו או ניזקו והוכח להנחת דעתו של גובה המכס, כי לא היה שימוש בטובין אלו בישראל - סעיפים 92 ו-150 לפקודת המכס. גם טובין שמצבם הורע בעת אחסונם, ניתנים להערכה מחושבת של שיעורי המס החלים עליהם - סעיף 88 לפקודת המכס. מכאן סחורה שנגנבה אינה נופלת לקטגוריה הנ"ל, ועליה נדרש בעל מחסן הערובה לשלם את מלוא המיסים החלים על הטובין. לעומת זאת ביטוח הטובין כנגד סיכונים אחרים ייעשה על בסיס ערכם ללא מכס, מאחר ובמקרה נזק יפעלו בעלי המחסן לשחרורם מנטל המיסים. כל עוד הטובין נמצאים במחסני הערובה רואים את בעל מחסן הערובה כאחראי לתשלום המיסים החלים על הטובין. - על פי סעיף 23 ז (ב) לתקנות המכס.

סיכום

מאמר זה בא להדגיש ולציין את חשיבות התאמת הכיסויים הביטוחיים לסיכונים השונים. בחרנו להציג את הבעיה באמצעות הסיכון של מחסנים ומחסני ערובה.

מטרתו של המאמר הייתה לחדד את הטיפול בכיסויים בהתאם לאופי הסיכונים, תוך הבנת הרקע למתן הכיסוי בצורה כזו או אחרת.

חיתום נכון, הן מנקודת מבטו של המבוטח והן מנקודת מבטו של המבטח, יסודו בהבנת צרכיו של המבוטח, ובנית תוכנית ביטוח שתמצא את ביטוייה בפוליסות ביטוח מתאימות.

ייעודו של המאמר להעניק לך מידע מקצועי כללי על התחום הביטוחי הנסקר במאמר.

אין כוונת המאמר להוות תחליף או לספק יעוץ ביטוחי מקצועי ממוקד לפתרון בעיה כזו או אחרת בתחום האמור ברמה הפרטית או העסקית של הקורא, מבוטחיו או לקוחותיו.

בכל מקרה, בו הנך זקוק לפתרון בעיה מקצועית בתחום אליו מתייחס המאמר, מומלץ כי תתייעץ עם יועץ ביטוח.